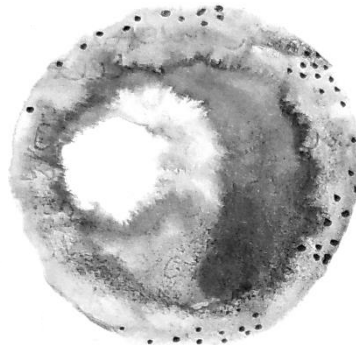

A fény árnyéka

Hajós Dorina

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Építészmérnöki Kar

Építészmérnöki BSC képzés

Dr. Bartók István egyetemi docens - Budapest Műszaki és Gazdaságtudományi egyetem,
Építészmérnöki Kar

Fejérdy Péter, egyetemi adjunktus - Budapest Műszaki és Gazdaságtudományi egyetem,
Építészmérnöki Kar

A ravatalozók építésze egy olyan téma, melyen nem sokat gondolkozunk. Amikor eljön az idő, hogy ott álljunk a tető alatt, az válik a legkevésbé fontossá az adott pillanatban. Tekintetünk ide oda vándorol, vagy éppen megpihen a földön, a koporsón vagy egy nem messze lengedező ágon, de nem foglalkozunk az épülettel. A görcs és a szomorúság melyet érzünk nem talál magának helyet. Ebben szeretném segíteni tervemmel a gyászolókat. Ha az épület képes ráerősíteni a bennünk kavargó érzésekre nem csak, mint háttér vagy mint egy csupán funkcióját betöltő építmény viselkedik, akkor képes segíteni abban, hogy a lehető legteljesebben tudjuk megélni a gyászt, amely talán a legfontosabb egy ilyen helyzetben.

Megismerés

Dolgozatom során szerettem volna nagy hangsúlyt fektetni a ravatalozás, mint szokás hagyományának megismerésére, hiszen csak úgy lehet megérteni a jelen szokásait, ha ismerjük a múltat. Ebben nagy segítségemre volt Kunt Ernő - Az utolsó átváltozás című könyve, amely a magyar parasztság halálképét mutatja be.

A ravatalozás egészen az 1950-es évekig a halott otthonában történt, eddig a pontig nem volt a folyamatnak külön épített tere, a tisztaszoba kapott ideiglenesen szakrális töltetet különböző tárgyak megmozgatásával vagy elrejtésével. De mindenféle tárgy nélkül, pusztán az ekkor lezajló eseménysorozat is meg tudta adni a teret a méltó búcsúztatásnak.

Különösen fontos volt a mestergerenda szerepe, mely alá elhelyezték a halottat. Számos tájegységen akár annyira felemelve a testet, hogy elérje a gerendát. Emellett fontos eleme volt az eseménysorozatnak a kert és az azt lezáró kapu, melyet gyakran fekete drapériával vontak be. Néhány vidéken pedig teljesen az udvaron történt a búcsúztatás egy fekete sátorban. A szertartás tehát külső és belső terekben egyaránt zajlott a tipikus parasztházakban. Ez a gondolkodásmód a mai ravatalozókat is átszövi, hiszen gyakran azok sem csupán nyitottak vagy zártak. A különböző minőségű tereket pedig pont, mint egy háromosztatú parasztháznál, a tető egységesíti.

Az otthoni ravatalozást betöltő rendelet bevezetése után sürgető szükség volt a jelenlegi épületek felhúzására. És bár a nagyobb városokban megjelentek az építészeti minőségre való törekvések, vidéken sok helyen a lehető leggyorsabban szerettek volna valami egyszerű épületet készíteni, mely előképek hiányában gyakran kocsibeállókra, kerti raktárépületekre vagy éppen tornácos parasztházakra hasonlított. Számos helyen ezek utólagos fedett nyitott terekkel bővített

építmények, melyeknél a ravatalozás is nagyrészt az utólag hozzácsatolt tető alatt zajlik. Ezek az épületek nem tudják ellátni a ravatalozás szertartásához szükséges szakralitás megteremtésének feladatát és a gyakran rendkívül nagy gonddal megfaragott sírkövek között álldogálva várják amíg át nem alakítják, vagy éppen le nem bontják őket, hiszen lassan a vidéki temetőkre is jellemző lesz, hogy többet akarnak, mint egy raktár és egy tető.

A kutatási fázisban számos temetőt meglátogattam. Az útjaim során azzal, hogy testközelből érzékelttem a tereket, nagyobb rálátásom nyílt a típusépületek előnyeire és hátrányaira, melyek nagy segítségemre voltak a tervezés során.

Hely

Cegléd, Pest vármegye negyedik legnépesebb városa. Utcáit igazi kisvárosias légkör lengi be, hiszen bár a város területe aránylag nagy, a km²-re jutó lakosság csupán 143 fő. A 2011-es népszámlálás során az itt lakó 35000 ember 17%-a, tehát körülbelül 6000-en vallották magukat reformátusnak.

Ez a közösség használja a ceglédi református Öregtemetőt.

A temető működése az 1777-es évig visszavezethető. Rózsaszín mészkőből készült sírjai és a neves ceglédi családok mauzóleumai méltó helyszínt biztosítanak a halottaknak, azonban a temető jelenleg kusza, a mauzóleumok közül több rendkívül romos állapotban van és sok helyen található spontán szemétlerakó is a sírok között, vagy éppen a ravatalozó körül. A terület körbekerítése is méltatlan, hiszen a síremlékek és a főút között jelenleg csak egy drótkerítés éktelenkedig, északi oldaláról pedig a szomszédos lakóházak töredezett kerítései határolják a területet. Pedig a hely rendkívül jó lehetőségeket rejt magában. Nem csak a síremlékek, de az itt lévő burjánzó növényzet is képes arra, hogy kijelölje a hely lelkét. És mivel a jelenlegi ravatalozó nem hordoz magában túl sok szakralitást, a környező fák az egyetlenek melyek magukra tudják vállalni ezt a terhet. Kutatásom során lehetőségem volt megismerni Herczeg Tamás és Barcza Dániel doktori dolgozatát, akik a vidéki ravatalozók és a temetők növényvilágának építészetté formálásával foglalkoztak. Ehhez a környezet pedig a ceglédi temetőben is adott. Megismertem Asplund Erdei kápolnáját, vagy Takács Edvárd kapolcsi imahelyét több más példán kívül. Ezek a hatások pedig elindították a tervezési folyamatot egy kérdés felé.

Szükséges-e, hogy a ravatalozó egy zárt épület legyen? Nem határolja-e be túlságosan ezt a legtöbb temetőben jelenlévő természetes szakralitást az, ha falakat emelünk magunk és a természet közé?

Terv

A tervezés nem csupán a ravatalozó épületén való gondolkozást jelentette, hanem mint ahogy korábban a népi ravatalozásnál, az „udvar” is fontos szerepet kapott. A ravatalozó nem a végcél, csak egy része a halott utolsó útjának és épp ezért érdemes az egész úttal foglalkozni. Fontosnak tartottam, hogy az épület ne kapjon egy direkt irányultságot, ne rendelkezzen főhomlokzattal, hogy ne úgy tekintsünk rá, mint valaminek a végpontja. Ezért elkezdett foglalkoztatni az a kérdés, hogy együtt kell-e lennie a ravatalnak a kiszolgáló funkciókkal. A válaszom pedig az, hogy nem kell együtt lennie a két funkciónak. A ravatalozó épülete képes lenne sokkal erősebb hatást kiváltani, ha csak a saját funkcióját töltené be.

A forma kiválasztásánál az előzőekben leírtakat vettem figyelembe, illetve a kör szimbolikus jelentéseit is megvizsgáltam. A kör jelenti a világmindenséget, a határtalan teret, korlátlan időt, ez a forma Isten alapmintája. Egységet és egészséget jelent. A ravatalozót az áthaladás megkönnyítése és a nyitottság lehetősége miatt, illetve a mestergerendára, mint a halott felett lévő épített elem fontosságára reagálva tetőként képzelem el.

A terv legfontosabb eleme a fény. A kürtőn beszűrődő napfény választja el a halottat a gyászolóktól. A fény miatt pedig a tető és a környezetében lévő fák, melyek körbeveszik a ravatalozót, beárnyékolják a környéket, hogy az egyetlen fényfolt a ravatalra essen. A világosság mely magába olvasztja az elhunytat eredményezi, hogy a gyászolókat sötétség vegye körül, ez a fény árnyéka.

A tető építése nem csupán egy műszaki projekt. A temető földjéből megfelelő formájú dombot építenének, melyre a föld egyenletlenségeit lenyomatként hordó vasalt beton réteg kerül. A tetőt megemelve, majd a földet eltávolítva kerülhet az építmény a végső helyére, az oszlopokra. A tető így magában hordozná a föld lenyomatait, mely alá eltemetjük szeretteinket, és a szertartás alatt mi is vele együtt a „föld alá” kerülnénk, mely érzés kissé össze tudná mosni a búcsúztatást az ezután következő temetéssel. A lebegés hatását vékony réz oszlopok adnák, melyek, mint a körülöttük lévő fák törzsei néhol sűrűsödnének, néhol pedig ritkulnának. Az

oszlopok az oxidáció során szerzett új színükkel képesek lennének szinte teljesen a környezet részévé válni.

A temetőben lévő utak jelenleg nagyon különbözőek és nem megfelelő minőségűek, ezért javasolnám az egységesítésüket. Az út közepén sima, szélein pedig 3-3 sor kockakő segít abban, hogy a közékük benövő fű és moha beleolvassza a temető növényzetébe az épített elemet. Ezek a kockakövek burkolják a ravatalozó alatti területet is, ahol szintén megjelenik az elmosódás érzése, a fény útja viszont sima felületű burkolatot kap, melyre el tudják helyezni a ravatalt az adott időpont fénybeesési viszonyainak megfelelően.

A már meglévő növényzet hatásának felerősítésére, fákat ültetnék a ravatalozóig vezető út köré, melyek a ravatal felé haladva besűrűsödve adnak árnyékot és olvadnak bele a temető nyugati oldalán jelenlévő fás zöldterületbe.

A kiszolgáló épület és a temetőt körülvevő kerítés egybeolvad. A kerítés tömör fal, melynek építőelemeit a Cegléden lebontott különböző épületek adnák. A rokonok és az ismerősök, akik a hellyel erős kapcsolatban állnak, maguk vihetik a saját tégláikat, falazóblokkjaikat, cserepeiket... hogy együtt felépítsék, magukénak tudják a temetőnek ezt a kis darabját.

A hozott elemekbe belekarcolva a halott nevét még személyesebbé tehető a fal, melynek magassága igazodik a főút felőli mauzóleumok nyílásmagasságához, hogy elzárja a lelkeket a forgalmas úttól, de mégis megmutassa szépségüknek egy darabját.